

Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (prvního senátu)

26. září 2024*

„Řízení o předběžné otázce – Sociální politika – Bezpečnost a ochrana zdraví zaměstnanců –
Směrnice 89/391/EHS – Obecné povinnosti v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví –
Souběžně vedená vnitrostátní řízení – Rozsudek správního soudu zakládající překážku věci
pravomocně rozsouzené pro řízení před trestním soudem – Kvalifikace události jako ‚pracovního
úrazu‘ – Účinnost ochrany práv zaručených směrnicí 89/391 – Článek 47 Listiny základních
práv Evropské unie – Právo být vyslechnut – Kárné řízení se soudcem obecného soudu v případě
nedodržení rozhodnutí ústavního soudu, které je v rozporu s unijním právem – Přednost
unijního práva“

Ve věci C-792/22,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná na základě článku 267 SFEU
rozhodnutím Curtea de Apel Braşov (Odvolací soud v Braşově, Rumunsko) ze dne
21. prosince 2022, došlým Soudnímu dvoru dne 23. prosince 2022, v trestním řízení proti

MG,

za účasti:

Parchetul de pe lângă Judecătoria Rupea,

LV,

CRA,

LCM,

SC Energotehnica SRL Sibiu,

SOUDNÍ DVŮR (první senát),

ve složení: A. Arabadžev, předseda senátu, L. Bay Larsen (zpravodaj), místopředseda Soudního
dvora, T. von Danwitz, P. G. Xuereb a A. Kumin, soudci,

generální advokát: A. Rantos,

za soudní kancelář: A. Calot Escobar, vedoucí,

* Jednací jazyk: rumunština.

s přihlédnutím k písemné části řízení,

s ohledem na vyjádření, která předložili:

- za Parchetul de pe lângă Judecătoria Rupea: D. Câmpean, jako zmocněnkyně,
- za rumunskou vládu: R. Antonie, E. Gane a A. Rotăreanu, jako zmocněnkyně,
- za Evropskou komisi: A. Armenia a D. Recchia, jako zmocněnkyně,

po vyslechnutí stanoviska generálního advokáta na jednání konaném dne 11. dubna 2024,

vydává tento

Rozsudek

- 1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu čl. 1 odst. 1 a 2 a čl. 5 odst. 1 směrnice Rady 89/391/EHS ze dne 12. června 1989 o zavádění opatření pro zlepšení bezpečnosti a ochrany zdraví zaměstnanců při práci (Úř. věst. 1989, L 183, s. 1; Zvl. vyd. 05/01, s. 349) a rovněž čl. 31 odst. 1 Listiny základních práv Evropské unie (dále jen „Listina“).
- 2 Tato žádost byla předložena v rámci trestního řízení zahájeného proti MG pro nedodržení právních předpisů o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci a pro usmrcení z nedbalosti.

Právní rámec

Unijní právo

- 3 Desátý bod odůvodnění směrnice 89/391 zní:
„[V]zhledem k tomu, že stále dochází k mnoha pracovním úrazům a nemocem z povolání; že musí být neprodleně přijata nebo zdokonalena preventivní opatření pro zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví zaměstnanců a vyšší úrovně ochrany.“
- 4 Článek 1 odst. 1 a 2 této směrnice stanoví:
„1. Účelem této směrnice je zavádět opatření ke zlepšení bezpečnosti a ochrany zdraví zaměstnanců při práci.
2. K tomuto účelu obsahuje obecné zásady týkající se prevence pracovních rizik, bezpečnosti a ochrany zdraví, odstranění rizikových a úrazových faktorů, informování, projednávání, vyvážené účasti v souladu s vnitrostátními právními předpisy nebo zvyklostmi a školení zaměstnanců a jejich zástupců, a také obecná pravidla pro uskutečňování zmíněných zásad.“
- 5 Článek 4 odst. 1 této směrnice stanoví:
„Členské státy přijmou nezbytná opatření k zajištění toho, aby se na zaměstnavatele, zaměstnance a zástupce zaměstnanců vztahovaly právní předpisy nezbytné k provedení této směrnice.“

- 6 Článek 5 této směrnice, nadepsaný „Obecné ustanovení“, v odstavci 1 stanoví:

„Zaměstnavatel je povinen zajistit bezpečnost a ochranu zdraví zaměstnanců s ohledem na všechna hlediska týkající se práce.“

Rumunské právo

Trestní zákoník a trestní řád

- 7 Článek 350 Codul penal (trestní zákoník), nadepsaný „Nedodržení právních předpisů o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci“, stanoví:

„(1) Nedodržení povinností a opatření stanovených v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, vyvolá-li bezprostřední nebezpečí pracovního úrazu nebo nemoci z povolání, bude potrestáno odnětím svobody na šest měsíců až tři léta nebo peněžitým trestem.

[...]

(3) Skutky uvedené v odstavcích 1 a 2 budou potrestány odnětím svobody na tři měsíce až jeden rok nebo peněžitým trestem, jsou-li spáchány z nedbalosti.“

- 8 Článek 192 tohoto zákoníku, nadepsaný „Usmrcení z nedbalosti“, v odstavci 2 stanoví:

„Usmrcení z nedbalosti v důsledku nedodržení právních předpisů nebo preventivních opatření stanovených pro výkon povolání nebo živnosti nebo pro výkon určité činnosti bude potrestáno odnětím svobody na dvě léta až sedm let. Pokud porušení právních předpisů nebo preventivních opatření samo o sobě představuje trestný čin, použijí se pravidla týkající se souběhu trestných činů.“

- 9 Článek 52 Codul de procedură penală (trestní řád) v odstavcích 1 a 2 stanoví:

„(1) Trestní soud je příslušný k projednání jakékoli předběžné otázky pro rozhodnutí věci, i když je pro tuto otázku z hlediska její povahy příslušný jiný soud, s výjimkou situací, kdy není dána pravomoc soudů k jejímu rozhodnutí.

(2) Předběžnou otázku musí trestní soud posoudit podle pravidel a důkazů týkajících se věci, které se tato otázka týká.“

Zákon o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci

- 10 Článek 5 Legea nr. 319/2006 a securităţii şi sănătăţii în muncă (zákon č. 319/2006 o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci), ze dne 14. července 2006 (*Monitorul Oficial al României*, část I, č. 646, ze dne 26. července 2006, dále jen „zákon o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci“), kterým se provádí směrnice 89/391, stanoví:

„Pro účely tohoto zákona se rozumí:

[...]

g) pracovním úrazem násilné poškození zdraví a akutní pracovní intoxikace, k nimž došlo při plnění pracovních nebo služebních povinností a jejichž následkem byla dočasná pracovní neschopnost trvající nejméně tři kalendářní dny, invalidita nebo smrt;

[...]"

11 Článek 20 odst. 1 tohoto zákona stanoví:

„Zaměstnavatel je povinen zajistit, aby všichni zaměstnanci byli dostatečně a vhodně proškoleni v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, zejména formou informací a pokynů specifických pro jejich pracoviště a práci:

[...]

b) při změně pracovního místa [...];

[...]"

12 Článek 22 tohoto zákona stanoví:

„Každý zaměstnanec je povinen vykonávat svou práci v souladu se svým vzděláním a přípravou a s pokyny, které obdržel od zaměstnavatele, tak, aby sebe ani jiné osoby, které by mohly být při výkonu práce ovlivněny jeho jednáním nebo opomenutím, nevystavil nebezpečí úrazu nebo nemoci z povolání.“

13 V souladu s čl. 29 odst. 1 téhož zákona jsou územní inspektoráty práce povinny provést šetření mimo jiné v případě události, v jejímž důsledku došlo k úmrtí poškozeného. Podle jeho čl. 29 odst. 2 se výsledek šetření zaznamená do zprávy o šetření.

14 Cerințele minime de securitate și sănătate pentru utilizarea în muncă de către lucrători a echipamentelor de muncă (minimální požadavky na bezpečnost a ochranu zdraví při používání pracovních prostředků zaměstnanci při práci), které jsou zakotveny v Hotărârea Guvernului nr. 1146/2006 (rozhodnutí vlády č. 1146/2006), ze dne 30. srpna 2006 (*Monitorul Oficial al României*, část I, č. 815, ze dne 3. října 2006), obsahují následující pasáže:

„3.3.2.1. V elektrických instalacích a pracovních zařízeních je ochrana před úrazem elektrickým proudem přímým dotykem zajištěna technickými opatřeními doplněnými organizačními opatřeními. [...]

3.3.2.3. Ochrana před úrazem elektrickým proudem přímým dotykem je zajištěna následujícími organizačními opatřeními:

a) práce na elektrických zařízeních (odstraňování poruch, opravy, připojení atd.) mohou provádět pouze kvalifikovaní elektrikáři, kteří jsou pro danou práci oprávněni a vyškoleni;

b) práce musí být prováděny na základě některé z forem zadání práce;

[...]

e) pro všechny práce na elektrických zařízeních musí být vypracovány pracovní pokyny;

3.3.2.4. Práce na instalacích, strojích, zařízeních a přístrojích využívajících elektrickou energii jsou povoleny pouze na základě následujících forem zadání práce:

[...]

d) ústní příkazy (ÚP);

[...]

3.3.23.1. U elektrických instalací nebo pracovních zařízení, na kterých se pracuje s odpojením nebo bez odpojení napětí, musí být použity elektroizolační ochranné prostředky. [...]

3.3.23.4. Práce na elektrických instalacích a zařízeních bez odpojení napětí musí provádět pracovníci oprávnění k práci pod napětím.“

Spor v původním řízení a předběžné otázky

- 15 Dne 5. září 2017 podlehl elektrikář zaměstnaný společností SC Energotehnica SRL Sibiu (dále jen „Energotehnica“) následkům úrazu elektrickým proudem při provádění práce na vnějším svítidle na sloupu nízkého napětí v jistém zemědělském podniku.
- 16 Z předkládacího rozhodnutí vyplývá, že MG, taktéž zaměstnanec společnosti Energotehnica, byl pověřen organizací práce, školením zaměstnanců a přijímáním opatření k zajištění bezpečnosti práce a ochranných prostředků.
- 17 Po tomto smrtelném úrazu byla v souvislosti s událostí, o niž se v původním řízení jedná, vedena dvě řízení, a to zaprvé správní šetření Inspectia Muncii (Inspektorát práce, Rumunsko) proti společnosti Energotehnica a zadruhé trestní stíhání MG pro nedodržení právních předpisů o bezpečnosti práce a pro usmrcení z nedbalosti.
- 18 Pokud jde zaprvé o správní šetření, inspektorát práce ve zprávě o šetření ze dne 9. září 2019 kvalifikoval událost jako „pracovní úraz“ ve smyslu vnitrostátní právní úpravy.
- 19 Společnost Energotehnica podala vzápětí k Tribunalul Sibiu (Soud prvního stupně v Sibiu, Rumunsko) správní žalobu, kterou se domáhala zrušení této zprávy.
- 20 Rozsudkem ze dne 10. února 2021 uvedený soud tuto zprávu částečně zrušil, když na rozdíl od kvalifikace, k níž dospěl inspektorát práce, dovodil, že událost, o niž se v původním řízení jedná, není pracovním úrazem.
- 21 Opravný prostředek podaný inspektorátem práce proti tomuto rozsudku byl zamítnut rozsudkem Curtea de Apel Alba Iulia (Odvolací soud v Alba Iulia, Rumunsko) ze dne 14. června 2021.
- 22 Pokud jde zadruhé o trestní stíhání MG, bylo na základě obžaloby Parchetul de pe lângă Judecătoria Rupea (Státní zastupitelství při Soudu prvního stupně v Rupea, Rumunsko) ze dne 31. července 2020 zahájeno soudní řízení u Judecătoria Rupea (Soud prvního stupně v Rupea, Rumunsko).

- 23 Toto státní zastupitelství v obžalobě uvedlo, že MG dne 5. září 2017 kolem 18:00 hodin vydal poškozenému příkaz k provedení práce na dotyčném svítidle bez přijetí opatření v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, tj. provedení práce oprávněným zaměstnancem a pod dohledem MG. Podle obžaloby provedl poškozený tuto práci bez odpojení od elektrického napájení a bez použití ochranných elektroizolačních rukavic.
- 24 Pozůstalí po poškozeném uplatnili u téhož soudu občanskoprávní nárok na přiznání náhrady škody jednak od MG a jednak od společnosti Energotehnica, která za MG nese občanskoprávní odpovědnost.
- 25 Rozsudkem ze dne 24. prosince 2021 Judecătoria Rupea (Soud prvního stupně v Rupea) trestní stíhání MG zastavil a občanskoprávní nárok na náhradu škody uplatněný pozůstalými po poškozeném zamítl. Shledal, že o tom, zda MG vydal poškozenému příkaz k provedení práce, panují důvodné pochybnosti a že k události, o níž se v původním řízení jedná, došlo po pracovní době, takže nemohla být kvalifikována jako pracovní úraz.
- 26 Státní zastupitelství při Soudu prvního stupně v Rupea a pozůstalí po poškozeném se proti tomuto rozsudku odvolali ke Curtea de Apel Braşov (Odvolací soud v Brašově, Rumunsko), který je předkládajícím soudem.
- 27 Předkládající soud uvádí, že v souladu s rumunským právem, jak je vykládáno ve světle judikatury Curtea Constituţională (Ústavní soud, Rumunsko), je rozhodnutí správního soudu pro trestní soud závazné, neboť zakládá překážku věci pravomocně rozsouzené. Předkládající soud upřesňuje, že otázka, zda událost, která vedla ke smrti poškozeného, představuje „pracovní úraz“ ve smyslu zákona o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci, je totiž předběžnou otázkou ve smyslu článku 52 trestního řádu.
- 28 Předkládající soud v tomto ohledu zdůrazňuje, že Curtea Constituţională (Ústavní soud) rozhodnutím ze dne 17. února 2021 vyhlásil, že překážka věci rozsouzené založená civilněprávními rozsudky (*latu sensu*), které takové předběžné otázky řeší, má absolutní účinek.
- 29 Předkládající soud poznamenává, že je v důsledku toho vázán závěry správního soudu, který odmítl kvalifikovat událost, o níž se v původním řízení jedná, jako pracovní úraz ve smyslu rumunského práva.
- 30 Překážka věci pravomocně rozsouzené, která je s takovou kvalifikací spojena, mu přitom dle jeho slov brání rozhodnout o trestní či občanskoprávní odpovědnosti obviněných, neboť tato kvalifikace je znakem skutkové podstaty trestného činu, o němž má rozhodnout.
- 31 V tomto ohledu předkládající soud dodává, že účastníci, kteří v trestním řízení uplatnili občanskoprávní nárok, nebyli před správním soudem vyslechnuti, jelikož ve správním řízení proti sobě stály pouze společnost Energotehnica a inspektorát práce.
- 32 Taková nemožnost rozhodnout o existenci trestní nebo občanskoprávní odpovědnosti, i když účastníci řízení vyslechnutí v rámci obou řízení nejsou titíž, je podle něj v rozporu se zásadou odpovědnosti zaměstnavatele a zásadou ochrany zaměstnanců zakotvenými v čl. 1 odst. 1 a 2 a čl. 5 odst. 1 směrnice 89/391 vykládanými ve světle čl. 31 odst. 1 Listiny.

33 Za těchto podmínek se Curtea de Apel Braşov (Odvolací soud v Braşově) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

- „1) Brání zásada ochrany zaměstnanců a zásada odpovědnosti zaměstnavatele, zakotvené v čl. 1 odst. 1 a 2 a čl. 5 odst. 1 směrnice [89/391], která byla do vnitrostátního právního řádu provedena [zákonem o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci] ve spojení s čl. 31 odst. 1 [Listiny], takové právní úpravě, jako je právní úprava použitelná ve věci v původním řízení, [jak je vykládána] rozhodnutím vnitrostátního ústavního soudu, podle níž může správní soud na návrh zaměstnavatele a v kontradiktorním řízení pouze s orgánem státní správy s konečnou platností rozhodnout, že určitou událost nelze kvalifikovat jako pracovní úraz ve smyslu uvedené směrnice, a může tak zabránit tomu, aby trestní soud – ať už na základě podání obžaloby státním zástupcem proti odpovědnému zaměstnanci, nebo na základě civilní žaloby účastníka uplatňujícího občanskoprávní nároky na náhradu škody proti uvedenému zaměstnavateli, který je občanskoprávně odpovědný v trestním řízení, a proti jeho zaměstnanci – rozhodl jinak, pokud jde o kvalifikaci uvedené události jako pracovního úrazu, [což je kvalifikace, která] je znakem skutkové podstaty trestného činu v trestním řízení (bez něhož nelze uznat vedle trestní odpovědnosti ani odpovědnost občanskoprávní), a to s ohledem na překážku věci pravomocně rozsouzené na základě pravomocného správního rozsudku?
- 2) V případě kladné [odpovědi] na [první otázku], musí být zásada přednosti unijního práva vykládána v tom smyslu, že brání vnitrostátnímu pravidlu nebo praxi, podle nichž jsou vnitrostátní obecné soudy vázány nálezy vnitrostátního ústavního soudu a nemohou z tohoto důvodu, nemají-li se dopustit kárného provinění, z úřední povinnosti upustit od použití judikatury vycházející z těchto nálezů, přestože mají ve světle rozsudku Soudního dvora za to, že je tato judikatura v rozporu s čl. 1 odst. 1 a 2 a čl. 5 odst. 1 směrnice 89/391, která byla do vnitrostátního právního řádu provedena [zákonem o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci] ve spojení s čl. 31 odst. 1 [Listiny]?“

K předběžným otázkám

K přípustnosti

- 34 Rumunská vláda namítá nepřípustnost předběžných otázek.
- 35 K první otázce rumunská vláda uvádí, že předkládající soud rozhoduje o odvolání podaném v rámci řízení o trestní odpovědnosti zaměstnance, a nikoli zaměstnavatele, který v trestní věci vystupuje pouze jako občanskoprávně odpovědný účastník. Směrnice 89/391 se přitom podle ní týká pouze povinnosti zaměstnavatelů zajistit bezpečnost a ochranu zdraví zaměstnanců s ohledem na všechna hlediska týkající se práce a dále odpovědnosti zaměstnavatelů v případě nedodržení této povinnosti. Právní vztah, o němž má předkládající soud rozhodnout, tedy podle rumunské vlády nespadá do věcné působnosti této směrnice. Za těchto podmínek je podle ní první předběžná otázka nepřípustná.
- 36 K druhé otázce rumunská vláda uvádí, že tato otázka není samostatná, jelikož závisí na odpovědi na první otázku, takže podle ní musí být rovněž odmítnuta jako nepřípustná.

- 37 V tomto ohledu je třeba rovnou připomenout, že přísluší pouze vnitrostátnímu soudu, kterému byl spor v původním řízení předložen, aby posoudil nezbytnost rozhodnutí o předběžné otázce a relevanci otázek, jež Soudnímu dvoru klade a na které se vztahuje domněnka relevance. Jestliže se položená otázka týká výkladu nebo platnosti pravidla unijního práva, je tedy Soudní dvůr v zásadě povinen rozhodnout, ledaže žádaný výklad podle všeho nemá žádný vztah k realitě nebo předmětu sporu v původním řízení, pokud se jedná o hypotetický problém nebo také pokud Soudní dvůr nedisponuje skutkovými nebo právními poznatky nezbytnými pro užitečnou odpověď na tuto otázku (rozsudek ze dne 22. února 2024, Unedic, C-125/23, EU:C:2024:163, bod 35 a citovaná judikatura).
- 38 V projednávané věci z předkládacího rozhodnutí vyplývá, že pozůstalí po poškozeném uplatnili před trestním soudem občanskoprávní nárok na přiznání náhrady škody od obviněného i od zaměstnavatele. Nelze tedy mít za to, že se spor v původním řízení netýká zaměstnavatele a že by problém vznesený v první otázce byl hypotetický. Otázka, zda unijní právo brání tomu, aby správní soud mohl závazně pro trestní soud rozhodnout o kvalifikaci určité události jako „pracovního úrazu“ ve smyslu rumunského práva, je mimoto pro výsledek řízení před předkládajícím soudem rozhodující.
- 39 Z toho vyplývá, že položené otázky jsou přípustné.

K věci samé

K první otázce

- 40 Podstatou první otázky předkládajícího soudu je, zda musí být čl. 1 odst. 1 a 2 a čl. 5 odst. 1 směrnice 89/391 ve spojení s článkem 31 Listiny a zásadou efektivity vykládány v tom smyslu, že brání právní úpravě členského státu, jak je vykládána ústavním soudem tohoto členského státu, podle které pravomocný rozsudek správního soudu týkající se kvalifikace určité události jako „pracovního úrazu“ zakládá překážku věci pravomocně rozsouzené pro řízení před trestním soudem, pokud zároveň podle této právní úpravy nemají pozůstalí po zaměstnanci, který byl obětí této události, možnost být vyslechnuti v žádném z řízení, v nichž se rozhoduje o existenci takového pracovního úrazu.
- 41 Úvodem je třeba připomenout, že podle ustálené judikatury platí, že v rámci postupu spolupráce mezi vnitrostátními soudy a Soudním dvorem zavedeného článkem 267 SFEU přísluší Soudnímu dvoru poskytnout vnitrostátnímu soudu užitečnou odpověď, která mu umožní rozhodnout spor, jenž mu byl předložen [rozsudek ze dne 13. června 2024, Dyrektor Izby Administracji Skarbowej w Bydgoszczy (Skutečné náklady na energie), C-266/23, EU:C:2024:506, bod 22 a citovaná judikatura].
- 42 V tomto ohledu může Soudní dvůr ze všech poznatků předložených vnitrostátním soudem, zejména z odůvodnění předkládacího rozhodnutí, vytěžit ty prvky unijního práva, které je s přihlédnutím k předmětu sporu v původním řízení třeba vyložit. Soudní dvůr může rovněž zohlednit i normy tohoto práva, na které vnitrostátní soud v otázce neodkázal [rozsudek ze dne 25. dubna 2024, PAN Europe (Closer), C-308/22, EU:C:2024:350, bod 86 a citovaná judikatura].
- 43 V projednávané věci je tedy třeba uvést, že pro odpověď na položené otázky je rovněž relevantní právo na účinnou soudní ochranu zaručené v článku 47 Listiny.

- 44 Pokud jde o směrnici 89/391, z jejího čl. 1 odst. 1 posuzovaného ve světle desátého bodu odůvodnění této směrnice vyplývá, že jejím účelem je zavádět preventivní opatření ke zlepšení bezpečnosti a ochrany zdraví zaměstnanců při práci tak, aby byla zajištěna vyšší úroveň ochrany.
- 45 Uvedená směrnice obsahuje, jak je upřesněno v jejím čl. 1 odst. 2, obecné zásady týkající se mimo jiné prevence pracovních rizik, bezpečnosti a ochrany zdraví, odstranění rizikových a úrazových faktorů a obecná pravidla pro uskutečňování těchto zásad.
- 46 Článek 5 odst. 1 směrnice 89/391 mimoto stanoví, že je zaměstnavatel povinen zajistit bezpečnost a ochranu zdraví zaměstnanců s ohledem na všechna hlediska týkající se práce.
- 47 Jak Soudní dvůr upřesnil v bodě 41 rozsudku ze dne 14. června 2007, Komise v. Spojené království (C-127/05, EU:C:2007:338), toto ustanovení ukládá zaměstnavateli povinnost zajistit zaměstnancům bezpečné pracovní prostředí, s tím, že obsah této povinnosti je upřesněn v člácích 6 až 12 této směrnice, jakož i v několika samostatných směrnících upravujících preventivní opatření, která je třeba přijmout v některých specifických výrobních odvětvích.
- 48 Soudní dvůr nicméně dospěl k závěru, že uvedené ustanovení pouze zakotvuje obecnou povinnost zajistit bezpečnost, již nese zaměstnavatel, bez upřesnění, o jakou formu odpovědnosti se jedná (rozsudek ze dne 14. června 2007, Komise v. Spojené království, C-127/05, EU:C:2007:338, bod 42).
- 49 Proto – jak uvedl generální advokát v bodě 39 svého stanoviska a jak tvrdí Evropská komise – směrnice 89/391 sice odkazuje na zásadu odpovědnosti zaměstnavatele a stanoví obecné povinnosti týkající se bezpečnosti a ochrany zdraví zaměstnanců s ohledem na všechna hlediska týkající se práce, avšak neobsahuje žádné konkrétní ustanovení upravující procesní podmínky platné pro návrhy na uplatnění odpovědnosti zaměstnavatele, který by tyto povinnosti nesplnil.
- 50 Stejně tak sice článek 31 Listiny, na který odkazuje předkládající soud v první předběžné otázce, v odstavci 1 stanoví, že „[k]aždý pracovník má právo na pracovní podmínky respektující jeho zdraví, bezpečnost a důstojnost“, ale ani on neupřesňuje procesní podmínky platné pro návrhy, které mají být podávány v případě, že by nebyla zajištěna bezpečnost a ochrana zdraví zaměstnanců.
- 51 Vzhledem k tomu, že unijní právo neharmonizuje řízení použitelná pro vznik odpovědnosti zaměstnavatele v případě nedodržení požadavků čl. 4 odst. 1 a čl. 5 odst. 1 směrnice 89/391, spadají tato řízení do působnosti vnitrostátních právních řádů členských států na základě zásady procesní autonomie členských států, avšak za podmínky, že nejsou méně příznivá než ta, která se uplatní na obdobné situace ve vnitrostátním právu (zásada rovnocennosti), a v praxi neznemožňují nebo nadměrně neztěžují výkon práv přiznaných unijním právem (zásada efektivity) (obdobně viz rozsudek ze dne 11. dubna 2024, Air Europa Líneas Aéreas, C-173/23, EU:C:2024:295, bod 31 a citovaná judikatura).
- 52 Soudní dvůr rovněž dovodil, že při neexistenci unijní právní úpravy v dané oblasti spadají i podmínky naplňování zásady překážky věci pravomocně rozsouzené – na základě zásady procesní autonomie vnitrostátních právních řádů členských států – do působnosti těchto právních řádů, avšak je třeba dodržet zásady rovnocennosti a efektivity (rozsudek ze dne 24. října 2018, XC a další, C-234/17, EU:C:2018:853, bod 21 a citovaná judikatura).

- 53 Členské státy musí při vymezování procesních podmínek soudní žaloby určené k ochraně práv přiznaných směrnicí 89/391 konkrétně zajistit dodržování práva na účinnou právní ochranu a spravedlivý proces zakotveného v článku 47 Listiny, který je potvrzením zásady účinné soudní ochrany. Členské státy tedy musí zajistit, aby konkrétní pravidla uplatňování procesních prostředků pro případ porušení povinností stanovených touto směrnicí nepřiměřeně neovlivnila právo na účinný prostředek nápravy před soudem zakotvené v článku 47 Listiny (obdobně viz rozsudek ze dne 12. ledna 2023, Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság, C-132/21, EU:C:2023:2, body 50 a 51).
- 54 Toto právo je tvořeno různými prvky, mezi něž patří zejména právo být vyslechnut. Soudní dvůr již v tomto ohledu rozhodl, že soudní rozhodnutí vycházející ze skutkových okolností a dokumentů, s nimiž se účastníci řízení nebo kterýkoli z nich nemohli seznámit, a tedy se k nim nemohli vyjádřit, by bylo neslučitelné se základním právem na účinnou právní ochranu [v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 25. dubna 2024, NW et PQ (Utajované informace), C-420/22 a C-528/22, EU:C:2024:344, bod 106 a citovaná judikatura].
- 55 Má-li přitom trestní soud rozhodnout o občanskoprávní odpovědnosti vyplývající ze skutků, které jsou obviněnému kladeny za vinu, bylo by právo být vyslechnut náležející účastníkům řízení, kteří se této odpovědnosti dovolávají, porušeno, kdyby se nemohli vyjádřit k podmínce nezbytné pro vznik této odpovědnosti předtím, než o této podmínce s konečnou platností rozhodne soud, jemuž byla věc předložena. V tomto případě by totiž možnost těchto účastníků řízení vyjádřit se před soudem k odpovědnosti zaměstnavatele postrádala veškerý užitečný účinek.
- 56 Přesně to by nastalo, pokud by rozhodnutí o takové podmínce, které by bylo závazné pro soud rozhodující o této odpovědnosti, činil jiný soud, před nějž se účastníci řízení nemohli dostavit a před nímž neměli přinejmenším reálnou možnost předložit argumenty.
- 57 Naproti tomu v případě, kdy účastníci řízení takové právo měli, a zejména měli reálnou možnost předložit své argumenty, je lhostejné, že tohoto práva případně nevyužili.
- 58 V projednávané věci přísluší vnitrostátnímu soudu, aby ověřil, zda pozůstalí po poškozeném, kteří v řízení před trestním soudem uplatnili občanskoprávní nárok, měli právo být vyslechnuti před správním soudem zejména v otázce definitivní kvalifikace události, o níž v původním řízení jde, jako „pracovního úrazu“.
- 59 S ohledem na výše uvedené je třeba na první otázku odpovědět tak, že čl. 1 odst. 1 a 2 a čl. 5 odst. 1 směrnice 89/391 ve spojení se zásadou efektivity a článkem 47 Listiny musí být vykládány v tom smyslu, že brání právní úpravě členského státu, jak je vykládána ústavním soudem tohoto členského státu, podle které pravomocný rozsudek správního soudu týkající se kvalifikace určité události jako „pracovního úrazu“ zakládá překážku věci pravomocně rozsouzené pro řízení před trestním soudem, který má rozhodnout o občanskoprávní odpovědnosti za skutky, které jsou obviněnému kladeny za vinu, pokud zároveň podle této právní úpravy nemají pozůstalí po zaměstnanci, který byl obětí této události, možnost být vyslechnuti v žádném z řízení, v nichž se rozhoduje o existenci takového pracovního úrazu.

Ke druhé otázce

- 60 Podstatou druhé otázky předkládajícího soudu je, zda musí být zásada přednosti unijního práva vykládána v tom smyslu, že brání právní úpravě členského státu, podle které vnitrostátní obecné soudy nemohou pod hrozbou kárného postihu svých členů upustit z úřední povinnosti od

uplatňování rozhodnutí ústavního soudu tohoto členského státu, přestože mají s ohledem na výklad podaný Soudním dvorem za to, že tato rozhodnutí porušují práva, která jednotlivcům plynou ze směrnice 89/391.

- 61 Je třeba předeslat, že vnitrostátní soud, který využil možnosti, kterou mu přiznává čl. 267 druhý pododstavec SFEU, musí případně odmítnout posouzení vnitrostátního soudu vyššího stupně, pokud má s ohledem na výklad podaný Soudním dvorem za to, že tato posouzení nejsou v souladu s unijním právem, a v případě potřeby upustit od použití vnitrostátního pravidla, které mu ukládá povinnost řídit se rozhodnutími tohoto vyššího soudu [rozsudek ze dne 22. února 2022, RS (Účinek rozsudků ústavního soudu), C-430/21, EU:C:2022:99, bod 75 a citovaná judikatura].
- 62 Toto řešení se v daném ohledu použije zejména v případě, kdy je obecný soud vázán rozhodnutím vnitrostátního ústavního soudu, o němž má za to, že je v rozporu s unijním právem (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 22. února 2022, RS (Účinek rozsudků ústavního soudu), C-430/21, EU:C:2022:99, bod 76 a citovaná judikatura).
- 63 V tomto kontextu je třeba připomenout, že zásada konformního výkladu vyžaduje, aby vnitrostátní soudy učinily vše, co spadá do jejich pravomoci s tím, že vezmou v úvahu veškeré vnitrostátní právo a použijí metody výkladu jím uznané, aby zajistily plnou účinnost dotčené směrnice a došly k výsledku, který bude v souladu s cílem sledovaným touto směrnicí. Požadavek konformního výkladu s sebou konkrétně nese i povinnost vnitrostátních soudů změnit případně ustálenou judikaturu, vychází-li z výkladu vnitrostátního práva, který je neslučitelný s cíli směrnice (rozsudek ze dne 6. listopadu 2018, Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften, C-684/16, EU:C:2018:874, body 59 a 60 a citovaná judikatura).
- 64 Pokud jde o založení případné kárné odpovědnosti vnitrostátního soudce, Soudní dvůr rozhodl, že unijní právo brání vnitrostátní právní úpravě nebo praxi, podle které může kárná odpovědnost vnitrostátního soudce vzniknout z důvodu jakéhokoli nerespektování rozhodnutí vnitrostátního ústavního soudu [v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 22. února 2022, RS (Účinek rozsudků ústavního soudu), C-430/21, EU:C:2022:99, bod 87 a citovaná judikatura].
- 65 Je pravda, že pokud jde o kárnou odpovědnost, které mohou být vystaveni soudci obecných soudů v případě nerespektování rozhodnutí vnitrostátního ústavního soudu, nemůže mít zachování nezávislosti soudů mimo jiné za následek úplné vyloučení možnosti, že v určitých zcela výjimečných případech bude založena kárná odpovědnost těchto soudců z důvodu jimi přijatých rozhodnutí, jako v případě závažného a naprosto neomluvitelného jednání soudců [v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 22. února 2022, RS (Účinek rozsudků ústavního soudu), C-430/21, EU:C:2022:99, bod 83 a citovaná judikatura].
- 66 Za účelem zachování této nezávislosti se však jeví jako zásadní nevystavovat soudce obecných soudů kárným řízením nebo sankcím z důvodu, že využili možnosti obrátit se na Soudní dvůr na základě článku 267 SFEU, která spadá do jejich výlučné pravomoci [v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 22. února 2022, RS (Účinek rozsudků ústavního soudu), C-430/21, EU:C:2022:99, body 83 až 85 a citovaná judikatura].
- 67 S ohledem na výše uvedené úvahy je třeba na druhou otázku odpovědět tak, že zásada přednosti unijního práva musí být vykládána v tom smyslu, že brání právní úpravě členského státu, podle které vnitrostátní obecné soudy nemohou pod hrozbou kárného postihu svých členů upustit

z úřední povinnosti od uplatňování rozhodnutí ústavního soudu tohoto členského státu, přestože mají s ohledem na výklad podaný Soudním dvorem za to, že tato rozhodnutí porušují práva, která jednotlivcům plynou ze směrnice 89/391.

K nákladům řízení

- 68 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (první senát) rozhodl takto:

- 1) **Článek 1 odst. 1 a 2 a čl. 5 odst. 1 směrnice Rady 89/391/EHS ze dne 12. června 1989 o zavádění opatření pro zlepšení bezpečnosti a ochrany zdraví zaměstnanců při práci ve spojení se zásadou efektivity a článkem 47 Listiny základních práv Evropské unie**

musí být vykládány v tom smyslu, že

brání právní úpravě členského státu, jak je vykládána ústavním soudem tohoto členského státu, podle které pravomocný rozsudek správního soudu týkající se kvalifikace určité události jako „pracovního úrazu“ zakládá překážku věci pravomocně rozsouzené pro řízení před trestním soudem, který má rozhodnout o občanskoprávní odpovědnosti za skutky, které jsou obviněnému kladeny za vinu, pokud zároveň podle této právní úpravy nemají pozůstatí po zaměstnanci, který byl obětí této události, možnost být vyslechnuti v žádném z řízení, v nichž se rozhoduje o existenci takového pracovního úrazu.

- 2) **Zásada přednosti unijního práva**

musí být vykládána v tom smyslu, že

brání vnitrostátní právní úpravě, podle které vnitrostátní obecné soudy nemohou pod hrozbou kárného postihu svých členů upustit z úřední povinnosti od uplatňování rozhodnutí ústavního soudu tohoto členského státu, přestože mají s ohledem na výklad podaný Soudním dvorem za to, že tato rozhodnutí porušují práva, která jednotlivcům plynou ze směrnice 89/391.

Podpisy.